

ברשותו – פירוש, כשם שלענין כפל משוים 'אינו ברשותו' ל'אינו שלו', ושניהם נחשבים לחסרון בבעלות ובשליטה על החפץ, הוא הדין לענין הקדש, כשהדבר אינו ברשותו נחשב כמי שאינו שלו. (מהר"ם).

ועוד, כשם ששם דרש מ'בית הגנב' למעט כל שאינו ברשותו, כך יש לדרוש 'ביתו' – ברשותו. (עפ"י זכר יצחק לא. עש"ע).

וכן יש לפרש, שעיקר השאלה היא אם חפץ שנגזל נחשב ברשות בעליו עדיין או יצא מרשותו (ואין כאן שאלה עקרונית אם ניתן להקדיש חפץ שאינו ברשותו) – ועל כך הביא ר' יוחנן ראייה, שהגנב מפקיע את החפץ מרשות בעליו. (הגר"י מפונבו' – מובא בס' הזכרון לבעל הפחד יצחק עמ' תרפד. וע' עוד בשיעורי ר"מ שירקין).

'וגונב מבית האיש' – ולא מבית הגנב – לפי הדעה (בריש פרקין) שכל הפסוק מדבר בטוען טענת גנב ולא בגנב עצמו, לא שייך לדרוש כן, וצריך לומר שלשיטתו למדים ממקום אחר. (תוס' לעיל סז: ד"ה אין)

ציונים וראשי פרקים, לעיון

'אימא כל המתלקט' – שיטת התוס' כאן, שמועיל פדיון לרבעי במחובר. וכן מבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א תשמד) ורמב"ן (קנו) – 'ומעשים בכל יום כן'. אבל הרא"ש (ברכות פ"ו סס"י א), וכן הסמ"ג (עשין קלו) והסמ"ק (רג) כתבו שאין לפדות במחובר. וכן באר הרמב"ם (מעשר שני טז), את סברת הצנועין שחללו את הנלקט כבר, לפי שא"א לפדות במחובר. (והדעה החולקת י"ל שסברת צנועין משום שאין ברירה, וכמוש"כ בתד"ה אלא). וכן פסק ב'תרומת הדשן' (קצב) שאין לסור מדבריהם. והאריך בזה הש"ך (יר"ד רצד סק"ב). והסיק שלכתחילה אין לפדות במחובר אם לא בשעת הדחק, שאז יש לפדות במחובר שלא יחול עד שיתלקט.

(ע"ב) 'לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט, אלמא אית ליה ברירה' – משמע באמירת 'כל הנלקט', אינו שייך לשאלת 'ברירה'. ואפילו לפי מה שפרשו התוספות (בד"ה כל הנלקט) שאומר זאת מראש, היינו, שכל מה שיילקט יהא מחולל בשעה שכבר הוא נלקט (כי אם כפשוטו, לא היה זה מועיל למה שילקט אח"כ, וכי בכל שעה היו אומרים כן ללא הפסק? ע"ש) – אפילו באופן כזה מועיל הדבר גם לדעת האומרים 'אין ברירה', כיון שאין צריך שיתברר הדבר למפרע, ובשעת חלות החילול הלא הדבר מבורר. (עפ"י שו"ת הריב"ש רכח. וכ"מ ברדב"ז – הל' מעש"ש טז. וכן כתבו האחרונים – נוב"י אה"ע צא; שאג"א – הביאו הגרעק"א בסי' קנט – הביאם החזו"א דמאי ט; טז. וע"ש ט, יד שה"ה וכ"ש כשפודה קודם שמפריש, ומתנה שמה שיפריש אח"כ – יחולל אז).

דף ע

'אמרי נהרדעי: לא כתבינן אורכתא אמטלטלי... איכא דאמרי, אמרי נהרדעי: לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה...' – בבאור שתי הדעות הללו, אם ניתן לכתוב כתב-הרשאה על מטלטלין דלא כפריה, נחלקו שיטות הראשונים; –

יש אומרים שמדובר במטלטלין גזולים (ע' תוס', רמב"ן ורשב"א), שאינם ברשותו (והוא הדין בהלואה שביד אחר, שאין אדם יכול להקנותה, ונידונית כ'אינו ברשותו'), אבל פקדון – לא יצא מרשות בעליו. ולדעת 'לישנא-קמא' כשם שאי אפשר להקדיש דבר שהוא ברשות הגולן, כמו כן אין בכחו של הבעלים להרשות עליו. ו'לישנא-בתרא' סברה שיש לחלק בין הקדשה להרשאה (ע' במלחמות ה' לרמב"ן, טעם הדבר באריכות. ובתוס' מבואר שזוהי תקנת חכמים לענין הרשאה. וע' בקוב"ש – לב).
 ויש מפרשים שאכן לדעת ה'לישנא-בתרא', ניתן גם להקדיש דבר שאינו ברשותו, וכשיטת 'צנועין', דלא כרבי יוחנן. (ע' בחדושי הרשב"א).
 ויש אומרים, שהמדובר כאן על פקדון (וכן דייקו מדברי רש"י שהוכיח 'נאמן'), ולפי שיש לו טענה ותביעה או עיכוב כלשהו על החפץ, הרי זה נידון כדבר שאינו ברשותו. (עפ"י קצות החושן קכג, א).

'אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכי ואפיק לנפשך' לית ביה מששא'... – כמה טעמים ניתנו אצל הראשונים על הצרכת כתיבה זו בדוקא, שבלעדיה יכול הלה לטעון 'לאו בעל דברים דידי את' – יש מפרשים שאע"פ ששלוחו של אדם כמותו, אין באפשרותו לחייב לאדם אחר עד שיכתוב לו בפירוש שמקנה לו את אותו ממון, לעשותו 'בעל דין'. (ע' רמב"ן ועוד. וע' חזו"א חו"מ ג, ה, שדעת רוב הפוסקים כן, ששלוחות גרידא אינה מועילה לכוף חבירו לדין, וצריכים הקנאה לכך).
 והרא"ש כתב (בפרק תשיעי, כא) משום שחוששין שמא יבטל המשלח שליחותו בפני עדים. ולכך הצריכוהו כתב מפורש, שעל ידי כן ייפטר הלה מכל תביעה במוסרו את הממון למורשה.
 ויש אומרים, משום שיכול לדחותו, 'שמא מת שולחך ונפלו הנכסים לפני יורשים ואתה הרי אינך שלוחם'. (מובא בטור חו"מ קכב).

'רב אשי אמר, כיון דכתביה ליה כל דמתעני מן דינא קבילית עלי' – שליח שויה' –
 כלומר, בין שתזכה בדין או תחוב, עלי לקבל, ולא אוכל לטעון 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי', ויש מפרשים שמקבל עליו לשלם את כל הוצאותיו של המורשה. (המאירי).
 כתב בעל המאור שרב אשי חולק על נהרדעי, שאין צריך לומר 'זיל דון וזכי ואפיק לנפשך', ואין הלה יכול לטעון 'לאו בעל דברים דידי את', כיון ששלוחו של אדם כמותו. ושאר ראשונים דחו שיטה זו (רמב"ן, ורשב"א ועוד), שר"א לא חלק אלא על אמימר, שאין יכול לתפוש, לפי ששליח הוא.

'אמר רבי יוסי: כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן...' – על הזכרת שם האב בפי בנו, עם תוספת כינוי תואר של כבוד – ע' במובא ב'וסף דעת' – גיטין יד; קדושין לב.

(ע"ב) 'באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי ותיקני לי גנבותיך' – יש מפרשים, שכיון שמעות קונות מהתורה, אף על פי שמדרבנן אינן קונות – חייב בד' וה', לפי שמכירתו מכירה מדאורייתא. (הרמ"ה – מובא בשיטה מקובצת). וכתבו אחרונים, שאף על פי שהפקר בית דין הפקר, והרי בפועל לא הועילו מעשיו, הלא אמרו לעיל למאן דאמר שעיקר מכירה היא לפני יאוש, שאף שאין קנין בפועל, קנסתו תורה על ששנה בחטא, וכך קיימא לן, ולכן גם קנין מעות נחשב 'מכירה', הגם שלא חל בפועל, שהרי מן התורה זוהי צורת מעשה קנין. (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ב מז, ב; קובץ שיעורים – לד).
 ויש חולקים על שיטה זו. (ע' תוס' שדנו כאן מצד קנין חליפין או חצר. וכן מבואר בתוס' רבנו פרץ ובתורי"ד. וע' בשו"ת פרי יצחק ח"א מז ד"ה נחזור לענין).

– טעמים שונים ניתנו, מדוע המכירה בשבת חלה ואין אומרים 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד – לא מהני' (שכן דעת רבא בריה תמורה) – יש אומרים, משום שגם אם נאמר שלא תחול המכירה, האיסור הלא יישאר במקומו, כי חילול השבת הוא בפעולה עצמה, ללא קשר עם חלות הקנין, ואימתי אמר רבא 'לא מהני', רק אם ע"י שנאמר 'לא יהני' היא 'לא עביד' – שהאיסור לא חל בעצם (אלא שלוקה משום שעבר אמימרא דרחמנא). (ע' נתיבות המשפט – רח; שו"ת מוהרי"ט ח"א סט; שו"ת רעק"א – קכט; בית הלוי ח"א ל).

יש אומרים שאיסור התלוי בזמן, שאינו איסור על עצם המעשה אלא כדבר חיצוני שגורם אותו – לא אמר רבא.

יש אומרים, לפי שאותו מעשה יכול להיות ללא האיסור ואינו מותנה בעבירת הלאו, כבשאר מקומות. (ע' בכ"ז בשער המלך – גירושין ג, יט. וע"ע בשיעורי רי"מ שורקין).

'אמרי, וכיון דכי תבע ליה קמן בדינא לא אמרינן ליה זיל שלים, דמחייב בנפשו הוא, הא מכירה נמי לאו מכירה היא?...' – חכמים אחרונים האריכו בגדרי 'קנין כסף', ויש שהוכיחו מכאן שעניינו של הקנין הוא בכך שנוצרת התחייבות עבור הכסף שמקבל, שבקבלתו הרי הוא מחוייב להחזירו או להחזיר תמורתו, והדבר הנקנה הרי הוא בא כעין פרעון חוב, וכל שלא נוצר חוב, אין כאן קנין. (ע' באריכות בחדושי הגרש"ק, וב'זכרון שמואל' (לגר"ש רוזנבסקי), ג; זכר יצחק – לא; אפיק ים ח"א טז, ועוד).

דף עא

ציונים וראשי פרקים לעיון

'גנב וטבח ביום הכיפורים. אמרי: אמאי, נהי דקטלא ליכא מלקות מיהא איכא... הא מני רבי מאיר...' – יש שהקשו מכאן על דברי הרא"ש (במסכת מו"ק) שאדם המקבל התראה והתיר עצמו לעונש, שאמר 'על מנת כן', דינו כמומר להכעיס, ושלכן לא היו הקרובים מתאבלים על הרוגי בית דין. לפי זה, מדוע השוחט ביום הכיפורים יתחייב ד' וה', הלא כיון שלוקה וקבל עליו התראה הרי הוא כמומר להכעיס ששחיתתו פסולה כנבלה, והרי זה כנוחר ומעקר שפטור מדו"ה? ויש לתרץ שהרי יש לומר גם כן להפך, שאם תמצוי לומר ששחיתתו פסולה, אם כן אינו מומר לחילול יום הכיפורים (לדעת רבי יוחנן שהמקלקל בחבורה פטור, וכ"פ הרמב"ם, וי"ל דסוגיתנו ג"כ סוברת כן). נמצא אם כן שהדבר מתהפך לעולם, שאם באת לפסול שחיתתו, יצא שאינו מומר ושחיתתו כשרה, ואם היא כשרה אם כן יש כאן תיקון והרי הוא מומר. והכלל בזה שאי אפשר לך לטעון שהשחיטה פסולה ויפטר משום כך מדו"ה אלא על סמך ההנחה שהשחיטה כשרה. והרי זה דבר הסותר את עצמו, ולכן אינו נפטר. (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ב ה,א ע"ש. וכבר האריכו האחרונים בכמה שאלות כיו"ב, וקבעו שכל חלות המותנית בקיום הפכה – אינה חלה. ואכמ"ל).

ואולם כאן צ"ב, שנראה מדבריו שם שאכן השחיטה פסולה כדין מומר. וא"כ מדוע נחייבו דו"ה, הלא דין דו"ה הוא נמשך ויצא ממסקנת הדין ותוצאותיו, של הכשר או פסלות השחיטה, ואינו שייך לשורש הנידון אם השחיטה כשרה או פסולה. וא"כ כיון שלמעשה נפסק שהרי זו נבילה (ואפילו אי תימא שהדבר ספק נבילה, אם כי אין זה מסתבר), כיצד יתחייב דו"ה. וצ"ע.

קן. אלו חיובים יש במקרים הבאים:

- א. גנב שור ומכרו מכירה לזמן
 - ב. גנב שור וטבחו ובא אחר וגנבו ממנו – מה חיובו של השני?
 - ג. הגונב מאדם שקנה מן הגנב.
 - ד. גנב והקדישוהו בעלים ביד גנב ואח"כ טבח. (סח)
- א. משלם כפל ופטור מדו"ה.
- ב. משלם דו"ה, ולב"ש ש'שינוי במקומו עומד' השני אינו חייב אלא קרן.
- ג. אם נתיאשו הבעלים כבר אצל הגנב הראשון – משלם כפל לגנב השני, ואם לאו – אינו משלם לו אלא קרן.
- ד. לר' יוחנן אין ההקדש חל, ולפיכך משלם הגנב דו"ה. אליבא ד'צנועין' חל ההקדש, ואזי, אם הקדישוהו לפני שעמד הגנב בדין – פטור מכפל, מפני ש'חזרה קרן לבעלים', ואם כבר העידו שגנב ועמד בדין ואמרו לו 'חייב אתה...' – חייב בכפל.

קז. באלו שאלות / מחלוקות תלויות ההלכות דלהלן:

- א. בעל הבית שעומד בשחרית ואומר: כל מה שילקטו עניים היום – יהא הפקר.
 - ב. בעה"ב שאומר בערב: על מה שלקטו עניים היום – הפקר.
 - ג. חילול מעשר שני על פירות שאינם ברשותו.
 - ד. אין לומר 'שני לוגין שאני עתיד להפריש – הרי הן תרומה...' ולשתות על סמך אותה הפרשה. (סט)
- א. במחלוקת התנאים אם 'יש ברירה' או אין. (ודוקא כשרוצה שיחול הפקר בעודו ברשותו, אבל אם מפקר לכשיבוא לרשות המלקטים, אין זה תלוי ב'ברירה', אלא תלוי בשאלה ב. – כמוכח מדברי התוס', וכמפורש בשו"ת ריב"ש רכח ובאחרונים).
- ב. במחלוקת התנאים אם ניתן להפקיר דבר שאינו ברשותו.
- ג. תלוי בשאלה הכללית אם יכול אדם להקדיש, להפקיר וכו' דבר שאינו ברשותו. אולם, גם אם בעלמא אי אפשר, לדעת הסובר 'מעשר שני – ממון גבוה', אפשר שניתן לחלל בכי האי גוונא.
- ד. תלוי בשאלת 'ברירה', ואף אם יש ברירה – יש מקום לאסור מצד גזירה שמא יבקע הנאד.

קח. א. כתב הרשאה שלא מופיע שם 'זיל דון וזכי ואפיק לנפשך' – מה דינו?

- ב. אם המורשה עיכב את הממון לעצמו ולא נתנו לזה שהרשהו – האם מוציאים ממנו? (ע).
- א. נהדרעי אמרו שאינו כלום, שיכול לומר לו 'לאו בעל דברים דידי את', אך אם כתוב בו למחצה, לשליש או לרביע – מועיל.
- ול'לישנא קמא' ברש"י, לדעת אמימר אפילו כשלא כתוב בו כנ"ל, אם תפש השליח – מועילה תפישתו, ורב אשי חולק.
- ב. לפי ה'לישנא אחרינא' ברש"י (וכן הוא נוקט לעיקר, וכ"ה בתשה"ג), כמה דעות בדבר; לאמימר – אין מוציאין ממנו, לרב אשי – מוציאין, שאינו אלא שליח. ויש מי שאומר שרק חצי מוציאין, שהם כשותפין.

קט. א. מה נלמד מ'דבר' – ולא חצי דבר.

- ב. באלו אופנים גנב ומכר בשבת פטור מד' וה' (ע)?